

Рецензия

по конкурса за академичната длъжност „доцент“

в професионално направление 2.1. „Филология“

от доц. д-р Морис Фадел,

Нов български университет

Изследванията на гл. ас. д-р Мария Огойска – кандидат по конкурса за „доцент“ в ПН 2.1. Филология - са концентрирани в областта на отношението между религията и литературата. Това отношение е традиционно за литературознанието, към него са се обръщали немалко автори. Същевременно обаче не са никак много литературоведските текстове, които се вглеждат в него, избягвайки клишетата и натрупаните стереотипи. Обикновено, когато стане дума за връзките между литература и религия, се изброяват религиозните символи в литературното произведение и се изясняват тяхното значение и употребата им в конкретния текст. Или се търси някакъв религиозен интертекст или събитие, свързано с религията, към които реферира произведението.

В случая не става въпрос за това. Д-р Мария Огойска подхожда към литературното наследство като човек, познаващ задълбочено и цялостно християнската теология. За нея литературата и религията са сфери, чието взаимодействие трудно може да бъде побрано в едри схеми, в някаква теория от традиционен тип. И именно поради това д-р Огойска избягва

обобщенията. Всяко анализирано от нея произведение изгражда собствени отношения с религията.

Тази особеност на подхода на изследователя е демонстрирана в нейния хабилитационен труд „Прочити върху християнския дух на българската литература“ (издаден като самостоятелна книга от ИК „Проф. Петко Венедиков“, С., 2017). Трудът включва интерпретации на произведения от българската литература от епохата на Възраждането до съвременността. М. Огойска внимателно избягва обобщенията, типологизирането, синтезиращите концепти. Тя е взряна в конкретните особености на произведението. Присъствието на религиозния момент не накърнява и не изменя спецификата му на литературно събитие. Представата, че литературната самостоятелност на текста се нарушава, когато се намеси друга, нелитературна област тук оспорена. Разбирането на М. Огойска е, че религията по-скоро подчертава и дори отключва литературната характеристика на произведението.

Книгата започва със статия върху „Христоматия на славянския език“ на Неофит Рилски. Подходът на изследователя е изцяло филологически. Темата на статията е виждането за езика в текста на Н. Рилски. Много интересно за мен е наблюдението върху билингвалността на „Христоматията“ – съ-присъствието в нея на елинския и църковно-славянския, непрекъснатите „паралели“ и „преноси“ между тях, както се изразява М. Огойска (с. 13). Разбира се, вниманието към двата езика е определено от православната традиция, където те са свещени.

Тук добре се откроява отношението към религията, което споделя книгата на М. Огойска. То не е тематично, нито йерархично спрямо филологическата, лингвистичната и литературната, страна на текста, а се съчетава с нея. М. Огойска не се занимава с

богословските идеи на Неофит Рилски, а вплита измерението на християнството в употребата на езика от страна на автора.

Втората статия в книгата също е посветена на много любопитен въпрос: апофрегмите на Стоян Михайловски. Тя предоставя редица точни наблюдения върху самия жанр на апофрегмата. Всъщност именно той, понеже е свързан с християнството, вече задава отношението между литература и религия, което също не е тематично, нито йерархично, а се фокусира в един литературоведски проблем: жанрът. Статията внимателно се спира на стилистиката на Михайловски и, което също е приносно, подчертава влиянието на жанра на апофрегмата върху цялото творчество на Михайловски.

Следващата статия разгръща един почти криминален сюжет. Тя е посветена на изгубения превод от Константин Величков на книгата „Псалтир“. Към въпроса какво се случва с превода се прибавя и въпроса дали той е отхвърлен от св. Синод. Загадката се усложнява и от питането дали издаденият от Синода през 1924 г. „Псалтир“ не съдържа нещо от Константин-Величковото дело?

Книгата продължава с наблюдения върху текстове на Пенчо Славейков, д-р Кръстев, Сирак Скитник, Емануил Попдимитров, Гео Милев, новобългарския превод на Библията, Константин Петканов, Димитър Талев, Атанас Славов, Иван Богданов, Иван Динков, Борис Христов, Яна Букова. Бих искал да кажа нещо за текста, посветен на „Панихида за поета П. К. Яворов“ от Гео Милев. Той изразява съвсем неочаквана гледна точка към наследството на Гео Милев. Самият текст „Панихида за поета П. К. Яворов“ е малко коментиран, той остава в сянката на „Септември“. Но именно тук – и Мария Огойска убедително подчертава това! – виждаме един различен Гео Милев - Г. Милев, който е свързан с религиозната традиция, без да губи от това своята модерност. Анализът на М. Огойска на „Панихида за

поета П. К. Яворов“ добре съвместява усета за това как е изградено произведеното с разбирането на химнографската служба. Тя прави така че химнографската служба да „зазвучи“ в произведението на Гео Милев и по този начин то да намери смислови опори за себе си. Казвам „зазвучи“ неслучайно, защото звукът има голямо значение в произведението; той е определящ и за службата.

Другите публикации, с които д-р Мария Огойска участва в конкурса за академичната длъжност „доцент“, продължават линията на нетематичното и нейерархичното разглеждане на отношението между литературата и религията. Статията „Стълбата и Лествицата“ развива междутекстовата връзка между книгата „Лествица на божественото изкачване“ на св. Йоан Лествичник и „Приказка за стълбата“ на Смирненски, за да прочете произведението на Смирненски по неочакван начин. В „Посланията на новозаветното слово в непубликувания роман на Константин Петканов „Петър“ пък се изгражда паралел между историята на св. Петър, разказана от К. Петканов, и новозаветния текст. М. Огойска проявява траен интерес към наследството на К. Петканов, преоткривайки за съвременния литературоведски дебат този малко коментиран автор.

Разбира се, текстовете на М. Огойска не са концентрирани само в отношението „религия - литература“. Те се докосват и до редица други теми. Част от тях (като „ЛИТФРОНТ, органът на СБП – обладател на истината“, „Комитетът по печата: регламентираната „цензура“ на 70-те“, „Романът „Белите извори“ – повод за отстраняването на Константин Петканов“) се спират на ситуацията на литературата в периода на комунизма, внасяйки нови перспективи в проекта на департамент „Нова българистика“ за литературата на НРБ. Други (като „Симеон Радев като биограф на българското Възраждане“) се насочват към Възраждането – друга предпочитана от М. Огойска област – и неговото осмисляне по-късно.

Трети (като „Писателят и неговата творба: визии за Яворов“ и „Ритъмът на света в живописата, скулптурата и поезията на Микеланджело“) са продиктувани от интереса към отношението между автора и произведението.

Освен изследовател със собствена посока на търсене Мария Огойска е и всеотдаен преподавател, който е предпочитан от студентите. Като ръководител на курсови и дипломни работи тя е взискателна и се стреми не само да бъде полезна на студента, но и да му помогне в неговото интелектуално израстване. Също така М. Огойска е успешен програмен директор на департамент „Нова българистика“, съчетавайки научните занимания и преподавателската дейност с трудностите на администрирането на учебния процес.

Към всичко това бих добавил и обстоятелството, че М. Огойска е колега, който винаги е готов да окаже съдействие. Нейната откритост, искреност и безкомпромисност са качества, които доизграждат авторитета ѝ на член на департамент „Нова българистика“.

Апелирам към уважаемото научно жури да избере гл. ас. д-р Мария Огойска за „доцент“ в професионално направление 2.1. Филология. Гласувам „ЗА“.

13. 02. 2021 г.

С уважение: М. Фадел